

Оборотні засоби: сутність, визначення потреби, ефективність використання

Зміст

1. <i>Оборотні засоби: сутність, склад, кругообіг, ефективність використання.</i>	1
2. <i>Загальні принципи визначення потреби в оборотному капіталі</i>	3
3. <i>Процеси виробництва товарної продукції рослинництва.</i>	5
4. <i>Виробничий процес "Молочне скотарство".</i>	6
5. <i>Виробничий процес вирощування поросят.</i>	7
6. <i>Виробничі процеси дорощування ВРХ і відгодівля бичків.</i>	7
7. <i>Виробничий процес відгодівлі свиней.</i>	8
8. <i>Витрати на використовуваний живий і оборотний капітал.</i>	8

1. *Оборотні засоби: сутність, склад, ефективність використання*

Оборотні засоби — це засоби виробництва, які повністю споживаються або реалізуються протягом одного виробничого циклу, або протягом 12 місяців, втрачають натурально-речову форму і повністю переносять свою вартість на готовий продукт. При цьому під виробничим циклом розуміють проміжок часу з моменту придбання запасів для здійснення господарської діяльності до часу отримання коштів від реалізації виробленої за їх участю продукції.

За своїм економічним змістом оборотні засоби поділяються на оборотні фонди і фонди обігу.

Оборотні фонди — це грошовий вираз предметів праці, що знаходяться на стадії виробничих запасів і незавершеного виробництва, які беруть участь лише в одному циклі виробництва і повністю переносять свою вартість на створюваний продукт. Оборотні фонди з економічного погляду є авансованою вартістю на стадії виробництва. За своєю функціональною роллю вони істотно різняться між собою в процесі виробництва. Відповідно до вказаної ознаки виділяють такі їх групи: виробничі запаси, незавершене виробництво і тварини на вирощуванні та відгодівлі.

Виробничі запаси — це предмети праці, які не вступили ще в стадію виробничого споживання, в аграрних підприємствах вони бувають

сільськогосподарського і промислового походження. До виробничих запасів сільськогосподарського походження відносять корми, насіння і посадковий матеріал, підстилку, сільськогосподарську сировину для промислової переробки, дорослу птицю, кролів.

Виробничі запаси промислового походження представлені в аграрних підприємствах мінеральними добривами, отрутохімікатами, нафтопродуктами і твердим паливом, запасними частинами, малоцінними і швидкозношуваними предметами, що використовуються протягом не більше одного року, будівельними матеріалами для поточного ремонту тощо. Якщо в аграрних підприємствах є переробні промислові виробництва, то до виробничих запасів цього виду можуть входити тара, основні і допоміжні матеріали, пакувальні матеріали, напівфабрикати та ін.

Тварини на вирощуванні і відгодівлі — це оборотні активи, що представлені вартістю дорослих тварин на нагулі, молодняку на вирощуванні, вибракуваних з основного стада дорослих тварин для реалізації, а також вартістю птиці, звірів, кролів. За своєю економічною природою ці засоби виробництва не є запасами в буквальному розумінні цього слова, а знаходяться на стадії виробництва. Тому правомірніше було б розглядати їх як елемент незавершеного виробництва.

Незавершене виробництво — це та частина оборотних фондів, яка вже виробничо спожита, але готової продукції ще не одержано. Ці оборотні фонди знаходяться на стадії виробництва, їх величина залежить від масштабів виробництва і виробничого напрямку підприємства, рівня його спеціалізації на головній галузі.

В аграрних підприємствах незавершене виробництво поділяють на такі види: у рослинництві, тваринництві, у переробних виробництвах і в підсобних виробництвах. Незавершене виробництво в рослинництві представлене витратами на лущення стерні і підняття зябу, вартістю внесених восени добрив і витратами на їх доставку та внесення в ґрунт під урожай майбутнього року, витратами на насіння і посів озимих, на снігозатримання тощо. У тваринництві

цей вид оборотних фондів представлений витратами по незакінченій інкубації яєць, вартістю перехідних запасів меду у вуликах; у переробних виробництвах — вартістю і витратами на переробку виробниче спожитої сировини, що знаходиться в процесі виробництва на всіх етапах виробничого циклу; у підсобних виробництвах — незакінченим ремонтом техніки, незакінченим випалюванням цегли і т. ін.

Другою важливою складовою оборотних засобів є *фонди обігу*. Вони не беруть безпосередньої участі в процесі виробництва, а лише обслуговують його, будучи водночас результатом цього виробництва. До фондів обігу включають готову продукцію, товари, одержані векселі, дебіторську заборгованість за розрахунками та іншу поточну дебіторську заборгованість, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти в національній і іноземній валюті, інші оборотні активи.

Ефективність використання оборотних фондів характеризується такими показниками:

Коефіцієнт оборотності - відношення виручки від реалізації продукції до вартості оборотних засобів. Він показує скільки разів кожна гривня оборотних засобів візьме участь у виробництві і реалізації продукції протягом року.

Тривалість одного обороту оборотних засобів в днях протягом року визначають шляхом ділення 365 днів року на коефіцієнт оборотності.

2. *Методика визначення потреби в оборотному капіталі*

В процесі сільськогосподарського виробництва виникає потреба в таких оборотних виробничих засобах: насіння, добрива, засоби захисту рослин; концентровані корми, ремонт поголів'я; змінні витрати на основний корм, заробітна плата, альтернативні витрати, що, як правило, виникають значно раніше, ніж отримується виручка від реалізації. Наприклад, насіння для виробництва озимої пшениці купуються ще в вересні, у той час як реалізація продукції відбувається лише у вересні наступного року.

Для здійснення будь-якого виробничого процесу необхідна наявність капіталу для придбання оборотних засобів. У порівнянні з основними засобами виробництва для цих засобів капітал необхідний короткотерміново. Оскільки протягом одного виробничого процесу його вартість, як правило, повертається підприємцеві, він називається оборотним.

Оскільки молодняк тварин з економіко-господарської точки зору виконує, як правило, подібні з оборотними виробничими фондами функції, цей вид майна також включають у групу оборотний капітал.

Розрахунок потреби в живих і оборотних засобах здійснюється з метою:

- ✓ визначення потреби в капіталі і фінансових засобах для виробничого процесу;
- ✓ розрахунку витрат, пов'язаних з використанням капіталу.

Потреба в оборотному капіталі відображає середню суму, задіяного в процесі виробництва, капіталу. Витрати по використанню оборотного капіталу, у процесі розрахунку дійсної суми покриття при визначенні відносної економічної переваги виробничих процесів, враховуються як змінні.

На рівні окремого підприємства потребу у фінансових ресурсах можна визначити за допомогою сумування потреби у живому й оборотному капіталі усіх виробничих процесів. При визначенні ліквідності підприємства на певну дату цього розрахунку буде не досить через відсутність часової диференціації.

Потреба в оборотному капіталі залежить від:

- ✓ обсягу витрат ресурсів;
- ✓ тривалості вкладення капіталу (дати повернення вкладеного капіталу);
- ✓ можливостей подальшого використання заново створеного капіталу.

Базисом для розрахунку тривалості вкладення капіталу є дати платежів, а не дати покупки або продажу.

Детальний розрахунок потреби в живому й оборотному капіталі має особливо велике значення для крупних сільськогосподарських підприємств,

оскільки для придбання необхідних засобів виробництва потрібні значні фінансові ресурси. При складанні реального плану фінансування необхідний об'єктивний розрахунок потреби в живому й оборотному капіталі для кожного конкретного виробничого процесу.

Для, як правило, стабільних сільськогосподарських сімейних підприємств (фермерів) подібний розрахунок має другорядне значення.

Як приклади нижче представлені розрахунки потреб у живому й оборотному капіталі для найбільш важливих і розповсюджених виробничих процесів. Через великий обсяг розрахунків були виведені формули наближеного розрахунку.

3. Процеси виробництва товарної продукції рослинництва

Характерним для процесів виробництва товарної продукції рослинництва є довготривале вкладення капіталу. Насіння та інші засоби виробництва для озимих культур повинні бути куплені восени. Капітал же вивільниться лише кілька місяців поспіль, після реалізації зерна.

Для приблизного розрахунку потреби в оборотному капіталі необхідно знати точні датами платежів і надходжень. При цьому важливо враховувати, що, наприклад, не власне дата посіву приймається як точка відліку, а саме дата сплати за придбане насіння. При розрахунку тривалості вкладення капіталу важливо знати не дату збирання врожаю, а дату оплати за реалізований врожай. Узагальнено можна сказати, що різниця між датою виплати і датою оплати є тривалістю вкладення капіталу в днях.

За допомогою нижчеподаної формули можна враховувати різні терміни вкладення капіталу, що перераховуються в річну потребу в оборотному капіталі:

$$\text{Річна потреба в капіталі} = \frac{\text{Сума платежів} \times \text{Тривалість вкладення, днів}}{365 \text{ днів}}$$

Приклад: Насіння було куплене 10.10.2003 і за нього було сплачено 850 грн.

Оплата проданого зерна - 20.09.2004

Тривалість вкладення капіталу: з 10.10.2001 по 20.09.2002 = 345 днів

$$\text{Річна потреба в капіталі} = \frac{850 \text{ грн} \times 345 \text{ днів}}{365 \text{ днів}} = 803,42 \text{ грн}$$

Із сум потреб по кожному виду ресурсів (наприклад: насіння, добрива, засоби захисту рослин і т.д.) визначається загальна середня річна потреба в оборотному капіталі.

У таблицях 1 і 2 наведений приблизний розрахунок потреби в оборотному капіталі для виробничих процесів вирощування озимих і ярих зернових культур. Різниця між цими процесами полягає в різній тривалості вкладення капіталу.

На практиці подібні розрахунки, як правило, не проводяться.

Тому, при розрахунку потреби в оборотному капіталі для процесів виробництва товарної продукції рослинництва використовуються наступні формули розрахунку, які виведені за допомогою наближеного розрахунку.

Формули наближеного розрахунку

Річна потреба в оборотному капіталі	<i>Процеси виробництва товарної продукції рослинництва</i>	
	озимі культури	ярі культури
	60% загальних змінних витрат	50% загальних змінних витрат

4. Виробничий процес "Молочне скотарство".

Розрахунок потреби в оборотному капіталі для даного виробничого процесу аналогічний розрахункові, що був здійснений для продукції рослинництва. Але поряд з цим необхідно звернути увагу на деякі особливості.

У молочному скотарстві протягом здійснення виробничого процесу вкладений капітал буде вивільнятися з рахунок щомісячних надходжень за продане молоко і за реалізованих телят.

Різниця між середньою потребою в оборотному капіталі і середньою сумою вивільненого оборотного капіталу відповідає річній потребі в оборотному капіталі на 1 корову.

Більш докладно необхідно розглянути витрати на виробництво основних кормів. Потреба в оборотному капіталі на виробництво кормів як правило, відбивається у планах господарства. На практиці ж існує проблема, що тривалість вкладення капіталу в кормовиробництво (вивільняється за рахунок реалізації молока) більше 1 року. Для рішення цієї проблеми прийнято, що потреба в капіталі розподіляється на весь виробничий період, необхідного для виробництва в середньому половини всіх основних кормів.

У таблиці 3 представлений приблизний розрахунок потреби в живому й оборотному капіталі для виробничого процесу "Молочне скотарство".

З приблизного розрахунку виведена наступна формула розрахунку потреби в оборотному капіталі:

Формула наближеного розрахунку

Річна потреба в живому й оборотному капіталі	=	Вартість придбання племінного нетеля
--	---	--------------------------------------

5. *Виробничий процес вирощування поросят*

Аналогічно виробничому процесові молочне скотарства у виробничому процесі вирощування поросят капітал вивільняється вже під час його використання. Виручка від реалізації першого і другого опоросів покриває виробничі виплати. При розрахунку витрат на корми спрощено прийнято, що 1/4 необхідних кормів протягом року постійно знаходиться на підприємстві.

У таблиці 4 показаний приблизний розрахунок потреби в живому й оборотному капіталі для виробничого процесу "Вирощування поросят".

Формула наближеного розрахунку

Річна потреба в живому й оборотному капіталі	=	Ціна придбання племінної свиноматки + 1/4 витрат на корми
--	---	---

6. *Виробничі процеси дорощування ВРХ і відгодівля бичків.*

Виробничі процеси дорощування ВРХ і відгодівлі бичків мають періоди виробництва більше 1 року. За одиницю продукції приймають одну вирощену голову худоби за рік. Тому необхідно виплати, що мають місце протягом більш

тривалого періоду часу, звести до річних. Проблеми визначення потреби в оборотному капіталі для виробництва кормів були розглянуті в розділі молочне скотарства. Для даних виробничих процесів прийнято вважати, що в підприємстві постійно знаходиться половина річної потреби в основних кормах.

Розрахунки представлені в таблицях 5 і 6.

Формула наближеного розрахунку

Річна потреба в живому й оборотному капіталі	=	Вартість придбання + змінні витрати	x	Термін утримання
		всього		в місяцях
		2		12

7. Виробничий процес відгодівлі свиней

На відміну від виробничих процесів дорощування ВРХ і відгодівлі бичків даний виробничий процес має виробничий період менш 1 року.

Після кожного обороту поголів'я вкладений капітал вивільняється і заново інвестується в засоби виробництва. Тому, для визначення потреби в живому й оборотному капіталі для виробничого процесу відгодівлі свиней використовується наступна спрощена формула. У таблиці 7 представлений її розрахунок.

Формула наближеного розрахунку

Річна потреба в живому й оборотному капіталі	=	Вартість придбання поросяти + ½ вартості кормів на 1 порося + змінні витрати всього	+	Термін відгодівлі
				в днях
		2		365

8. Витрати на використовуваний живий і оборотний капітал

Витрати на вкладений живий і оборотний капітал відповідно до класифікації витрат належать до пропорційно-змінних спеціальних витрат і тому при розрахунку маржинального доходу разом з іншими пропорційними спеціальними витратами віднімаються від загальної виручки.

Поняття "Витрати по використанню капіталу" являє собою окупність певної частини виробничого капіталу. Якщо, виходячи з загального

маржинального доходу окремого підприємства, необхідно розрахувати показники ефективності його діяльності, що характеризували б окупність всього вкладеного у виробництво капіталу (валовий, чистий дохід), то необхідно всі, уже враховані в розрахунку маржинальний дохід конкретних виробничих процесів, витрати на використаний капітал заново додати до загального маржинального доходу. Щоб уникнути таких великих розрахунків, часто витрати по використанню оборотного капіталу в розрахунках маржинального доходу не враховуються. Це веде до того, що маржинальна доходи, особливо у виробничих процесів з високою потребою в живому й оборотному капіталі, дещо завищуються і їх значення, як показника відносної економічної переваги виробничого процесу, обмежується.

На практиці ж прийнято при розрахунку сум покриття витрати на використовуваний капітал розглядати як такі, якщо даний розрахунок необхідний для порівняння економічних показників діяльності підприємств або для розрахунку економічної переваги виробничих процесів. Якщо ж розрахунок маржинального доходу використовується для найпростішого планування розвитку підприємства, то витрати на використовуваний капітал можна розглядати не на рівні конкретних виробничих процесів, а лише при розрахунку загальногосподарських показників ефективності діяльності. При розрахунку витрат на використовуваний капітал мова не може йти про який-небудь вид амортизацій – оборотні кошти переносять свою вартість на кінцевий продукт протягом одного виробничого періоду.